

Λεξικό

αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Α', Β', Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Χαράλαμπος Συμεωνίδης , Ομότιμος Καθηγητής του Αριστοτελείου Παν/μίου Θεσσαλονίκης Γιώργος Ξενής , Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπι- στημίου Κύπρου Ασημάκης Φλιάτουρας , Φιλόλογος
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Ιωάννης Πετρόπουλος , Αναπληρωτής Καθηγητής του Π.Τ.Δ.Ε του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης Σταυρούλα Ψαλιδάκου , Σχολική Σύμβουλος Δήμητρα Δελλή , Λέκτορας του Πανεπιστημίου Κρήτης
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Μόσχου Ιωάννα , Φιλόλογος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Σωτήριος Γκλαβάς , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Γεώργιος Στασινάκης , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Τριαντάφυλλος Πατρασκίδης , Ζωγράφος
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΑΦΟΙ Ν. ΠΑΠΠΑ & ΣΙΑ Α.Ε.Β.Ε. , Ανώνυμος Εκδοτική & Εκτυπωτική Εταιρεία

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του ΑΠΘ

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή
υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση
το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Χαράλαμπος Συμεωνίδης, Γιώργος Ξενής, Ασημάκης Φλιάτουρας

Λεξικό

αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Α', Β', Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Το παρόν λεξικό παρουσιάζει την ιδιοτυπία ότι απευθύνεται σε μαθητές Γυμνασίου και ότι περιορίζεται υποχρεωτικά σε τριακόσιες περίπου σελίδες. Συνεπώς, οι ακόλουθες παράμετροι έπρεπε να αντιμετωπιστούν:

1) Το **περιεχόμενο του γλωσσικού υλικού**. Ήταν από την αρχή σαφές ότι η προσπάθεια έπρεπε να βασιστεί στο εγκυρότερο λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής, το λεξικό των Henry Liddell, Robert Scott και Henry Jones (= LSJ, αρ. 1 στη βιβλιογραφία) και στο αναθεωρημένο συμπλήρωμά του, που δημοσιεύτηκε το 1996. Ωστόσο, χρειαζόταν να γίνει δραστική περικοπή και στο μέγεθος του λημματολογίου και στον αριθμό των σημασιών του κάθε λήμματος. Αποφασίστηκε λοιπόν να χρησιμοποιηθούν τα εξής δύο κριτήρια για τη συγκρότηση του λημματολογίου: (α) Να ενταχθούν στο λεξικό οι λέξεις εκείνες που απαντούν με κάποια σχετική συχνότητα στα πεζά κείμενα του 5ου και 4ου αι. π.Χ. της αττικής διαλέκτου και από τις σημασίες της κάθε λέξης να καταχωριστούν μόνον εκείνες που είναι κοινότερες στην εν λόγω γραμματεία. Η δυσκολία στην υλοποίηση της απόφασης αυτής έγκειται κυρίως στο ότι δεν υπάρχει καμία στατιστική του λεξιλογίου της κλασικής αττικής πεζογραφίας που να δείχνει το συχνότερο λεξιλόγιό της, πράγμα που θα αποτελούσε έναν ασφαλή οδηγό για την κατάρτιση του βασικού λημματολογίου του λεξικού μας, κατά το πρότυπο λ.χ. της σύνταξης των εγχειριδίων που προορίζονται για τη διδασκαλία των ευρωπαϊκών γλωσσών. Έτσι είναι αναπόφευκτο να έχει παρεισφρήσει ένα στοιχείο υποκειμενικότητας στον τομέα αυτόν. Ποιητικές πάντως λέξεις δεν περιλαμβάνονται σχεδόν ποτέ στο λεξικό, εκτός και αν πρόκειται για ποιητικές λέξεις που διαφωτίζουν την ετυμολογία των αντίστοιχων λέξεων του πεζού λόγου [λ.χ. *ἄοιδή* > *ᾠδή*], και για το λόγο αυτόν εμφανίζονται, εάν συντρέχει ο ειδικός αυτός λόγος, μόνον στο ετυμολογικό μέρος ορισμένων λημμάτων. (β) Να μην περιληφθούν λέξεις της αρχαίας ελληνικής που είτε επιβιώνουν με φυσική γλωσσική εξέλιξη είτε επανήλθαν με λόγια επέμβαση στη νέα ελληνική και είναι απόλυτα κατανοητές σήμερα (λ.χ. *ἄγαμος*, *ἀγκάλη*, *θρηνέω*, *ἰκέτης* κτλ.).

2) Η **εγκυσιτικότητα προς το μαθητή**. Οι χρηστικές πληροφορίες εισάγονται με χρώματα ή ειδικά σύμβολα, με τα οποία εύκολα εξοικειώνεται ο μαθητής και βρίσκει γρήγορα και άμεσα τη σημασιολογική, ετυμολογική ή άλλη πληροφορία που αναζητεί.

Το παρόν λεξικό συντάχθηκε με βάση τις παρακάτω προγραμματικές αρχές:

A. Λημματικοί τύποι και υπολημματικοί τύποι

Ως «λημματικοί τύποι» ή απλά «λήμματα» χαρακτηρίζονται οι «βασικές μονάδες του λημματολογίου» ή απλά «λέξεις», οι οποίες βρίσκονται στην αρχή κάθε «λεξικογραφικού άρθρου» και είναι τυπωμένες με κόκκινα έντονα στοιχεία, ώστε ο εντοπισμός τους από το χρήστη του λεξικού να γίνεται εύκολα και γρήγορα. Στις βασικές αυτές μονάδες, όπως είναι φυσικό, έχουν περιληφθεί λέξεις που ανήκουν σε όλα τα μέρη του λόγου (ουσιαστικά, ρήματα, αντωνυμίες, προθέσεις κτλ.). Για

καθεμιά από αυτές έχουν εφαρμοστεί συγκεκριμένες συμβάσεις λημματογράφησης, οι οποίες είναι οι εξής:

(α) Για τα ουσιαστικά: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι η ονομαστική ενικού, η οποία είναι τυπωμένη με κόκκινα έντονα στοιχεία [**ἄγορά**, **-ᾱς**, **ῆ**]. Για όσες περιπτώσεις το ουσιαστικό απαντά σε δύο μορφές, δίνεται και δεύτερος λημματικός τύπος, πάλι με έντονα κόκκινα στοιχεία, ο οποίος χωρίζεται από τον πρώτο με το σύμβολο & (με μαύρα στοιχεία). Ακολουθεί η κατάληξη της γενικής και το άρθρο του ουσιαστικού.

(β) Για τα επίθετα, τις αντωνυμίες, τις μετοχές: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι η ονομαστική ενικού του αρσενικού γένους. Κατόπιν, έπειτα από κόμμα, καταγράφονται οι αντίστοιχες καταλήξεις του θηλυκού και του ουδέτερου γένους [**ἄγαθός**, **-ή**, **-ὄν** ή **βαρὺς**, **-εῖα**, **-ύ**]. Εάν στην κατηγορία των δικατάληκτων τριγενών επιθέτων της γ' κλίσης υπάρχει μετακίνηση του τόνου στο ουδέτερο γένος, τότε καταγράφεται για λόγους ευκρίνειας η κατάληξη του αρσενικού/θηλυκού και η ονομαστική του ουδέτερου [**ἄνάντης**, **-ης**, **ἄναντες**].

(γ) Για τα ρήματα: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι το α' ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής [**ἄγω**], εκτός από τις περιπτώσεις των ρημάτων που απαντούν μόνο στο γ' πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα [**δεί**]. Σε περίπτωση πολυτυπίας ισχύει ό,τι και για τα ονομαστικά στοιχεία του λημματολογίου, δηλαδή καταγράφονται όλοι οι τύποι [**ἀπόλλυμι** & **ἀπολλύω**].

(δ) Για τα άκλιτα μέρη του λόγου (προθέσεις, συνδέσμους, επιρρήματα, επιφωνήματα): Σε περίπτωση πολυτυπίας καταχωρίζονται όλοι οι τύποι [**ἄχρη** & **ἄχρης**].

Οι **υπολημματικοί** τύποι απαρτίζονται από λέξεις που υπάγονται στο βασικό λήμμα, γιατί έχουν άμεση μορφολογική και σημασιολογική σχέση με αυτό. Οι υπολημματικοί τύποι, για τους οποίους παρέχεται ξεχωριστή ερμηνεία (κάποτε και με παραδείγματα ή παραθέματα), μπορούν να ανήκουν σε όλα τα μέρη του λόγου, συνήθως όμως είναι ρηματικοί τύποι της μέσης ή της παθητικής φωνής [βλ. λήμμα **ἐπιτίθημι**, σημ. 4], απρόσωπα ρήματα ή μετοχές [βλ. λήμμα **εἰκός**, σημ. 1], καθώς και τύποι επιρρημάτων [βλ. λήμμα **εὐπετής**, σημ. 2]. Οι υπολημματικοί τύποι είναι τυπωμένοι με κανονικά μαύρα στοιχεία και δε συγχέονται με τους βασικούς λημματικούς τύπους (που είναι τυπωμένοι σε έντονο κόκκινο χρώμα), στους οποίους και υπάγονται.

Β. Διάρθρωση του λεξικογραφικού άρθρου

Μετά το λημματικό τύπο ή το βασικό λήμμα παρατίθενται:

(α) Απαραίτητα η γραμματική κατηγορία του λημματικού τύπου (π.χ. ρήμα, ουσιαστικό κτλ.) με κεφαλαία στοιχεία μικρότερου μεγέθους σε χρώμα μπλε.

(β) Ενδεχομένως σύντομα σχόλια για τις γραμματικές ιδιότητες του βασικού λήμματος (για ουσιαστικά λ.χ. «μεταπλαστό», για ρήματα «αποθετικό, μεταβατικό κτλ.»). Όλες αυτές οι πληροφορίες αυτής της κατηγορίας, που προσφέρουν ευρύτερη ενημέρωση στο χρήστη του λεξικού, καταγράφονται σε ξεχωριστή σειρά, κάτω από το λημματικό τύπο και πριν από τη σημασιολογική επεξεργασία του λήμματος, με μικρότερα στοιχεία.

(γ) Πίνακες για ορισμένα λήμματα, που έχουν αρχικούς χρόνους ρημάτων, παραθετικά επιθέτων και κλίση ανώμαλων ουσιαστικών, επιθέτων και αντωνυμιών, που διευκολύνουν το μαθητή να έχει καλύτερη εποπτεία του προσφερόμενου

γλωσσικού υλικού. Στην περίπτωση ενός πίνακα ρήματος όπου εμφανίζονται ορισμένοι μόνον χρόνοι της ενεργητικής ή μεσοπαθητικής φωνής, το εξαγόμενο συμπέρασμα είναι ότι οι μη αναφερόμενοι χρόνοι του ρήματος δεν είναι εύχρηστοι ή ότι σπάνια χρησιμοποιούνται. Για τους αρχικούς χρόνους ορισμένων σύνθετων ρημάτων ο χρήστης παραπέμπεται στους αρχικούς χρόνους του απλού ρήματος για λόγους οικονομίας χώρου, παρότι το γεγονός ότι το σύνθετο ρήμα δεν εμφανίζεται αναγκαστικά σε όλους τους χρόνους του απλού ρήματος. Το γεγονός αυτό δεν το αγνοεί ασφαλώς ούτε το LSJ, που δεν καταχωρίζει τους χρόνους πολλών σύνθετων ρημάτων με σχολαστική ακρίβεια, όπως κάνει για τα απλά, παρότι μόνον ορισμένων πολύ εύχρηστων. Τη μορφολογική και φωνολογική εικόνα της σύνθεσης [λ.χ. *συλλέγω, συν-έλεγον*] στις περιπτώσεις αυτές τη συμπληρώνει ο καθηγητής.

(δ) Η **σημασία** του λήμματος, που είναι τυπωμένη με καφέ κανονικά στοιχεία [**ἄ-βαξ, -ακος, ὁ** πλάκα, σανίδα]. Εάν το λήμμα έχει περισσότερες από μία σημασίες, τότε γίνεται κατάταξη των σημασιών. Οι κύριες σημασίες σημειώνονται με έντονα τυπωμένους αραβικούς αριθμούς σε μπλε χρώμα [**1., 2., 3. ...**], ενώ οι ιδιαίτερες σημασιολογικές αποχρώσεις δηλώνονται με ελληνικά πεζά στοιχεία, έντονα τυπωμένα, σε μπλε χρώμα επίσης [**α., β., γ. ...**]. Σε περιπτώσεις παγιωμένων συνδυασμών λέξεων (ή φρασεολογισμών), ιδιωτισμών ή παροιμιών, που συνοδεύονται από ερμηνευτικές πληροφορίες, χρησιμοποιείται μπλε βούλα [•], λ.χ. στο λ. **Ἀβδηρίτης, -ου, ὁ:** • ως Ἀβδηρίτας οι αρχαίοι Ἕλληνες ονόμαζαν παροιμιωδώς τους ηλιθίους. Η ίδια βούλα χρησιμοποιείται για να εισαγάγει μια εξειδικευμένη σημασία του βασικού λήμματος ή του υπολήμματος.

(ε) Το **παράδειγμα** χρήσης, που παρατίθεται αμέσως μετά τις σημασιολογικές πληροφορίες, από τις οποίες χωρίζεται με διπλή τελεία. Τα παραδείγματα, που προέρχονται στην πλειονότητά τους από αττικά πεζά κείμενα, αλλά ορισμένα έχουν απλοποιηθεί για να είναι ευκολότερα κατανοητά από το μαθητικό κοινό, είναι τυπωμένα με πλάγια στοιχεία. Ακολουθούνται από το σύμβολο ίσον [=] και από τη μετάφρασή τους στην κοινή νεοελληνική [**δόκησις, -εως, ἡ** ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ **1.** γνώμη, εντύπωση: ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας μόλις βεβαιούται = η εντύπωση ότι ο ομιλητής λέει την αλήθεια με δυσκολία εμπεδώνεται].

(στ) Η **οικογένεια λέξεων**, που εισάγεται με το ειδικό σύμβολο σε μπλε χρώμα και αφορά τη συμμετοχή του ληματικού τύπου σε παράγωγες και σύνθετες λεξικές μονάδες, που σημειώνονται ως **παράγ(ωγα)** και **σύνθ(ετα)** σε έντονο πράσινο χρώμα.

(ζ) Τα **συνώνυμα** και **αντώνυμα**, που εισάγονται με τα σύμβολα = και ≠ αντίστοιχα σε έντονο μπλε χρώμα.

(η) Οι **αντίστοιχοι τύποι της κοινής νεοελληνικής**, όπου επισημαίνεται η μορφολογική και σημασιολογική εξέλιξη της ίδιας λέξης στη ΝΕ. Η εισαγωγή στην κατηγορία αυτή γίνεται με την ένδειξη **NE** σε έντονο μπλε χρώμα. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν προσδιορίζονται όλες οι σημασίες που έχει η λέξη στη ΝΕ, αλλά επιλέγονται μόνον εκείνες που συμπίπτουν με τις αρχαιοελληνικές σημασίες της λέξης που παρατίθενται. Επίσης, όταν σημειώνεται ότι η λέξη στη ΝΕ χρησιμοποιείται με άλλες σημασίες, δε σημαίνει ότι αυτές οι άλλες σημασίες κατ' ανάγκην δεν ανάγονται στην αρχαία εποχή, αλλά ότι πάντως δεν ανήκουν στις αρχαιοελληνικές σημασίες που επιλέχθηκαν να παρατεθούν.

(θ) Η **ετυμολογία** μέσα σε όρθιες αγκύλες [] με κανονικά μαύρα στοιχεία. Για λόγους οικονομίας η ετυμολογία δίνεται με κάθε δυνατή συντομία και δεν είναι πάντοτε εύκολο να γίνει κατανοητή από το μαθητή, γιατί προϋποθέτει τη γνώση στοιχειωδών κανόνων της αρχαίας ελληνικής ιστορικής γραμματικής, που δυστυχώς δε διδάσκεται στη Μέση Εκπαίδευση. Συνεπώς, η ετυμολογία απευθύνεται περισσότερο στον καθηγητή, που μπορεί να τη διδάξει στο μαθητή ιδίως αν συμβουλευτεί ορισμένα βασικά βοηθήματα που περιλαμβάνει η βιβλιογραφία. Συχνά γίνεται αναφορά σε συγγενικούς και παράλληλους τύπους των άλλων ινδοευρωπαϊκών γλωσσών, για να κατανοήσει ο μαθητής ότι η ελληνική είναι μέλος της μεγάλης αυτής οικογένειας γλωσσών που καλύπτει ολόκληρη την Ευρώπη και φτάνει ως τις Ινδίες. Βασικό στοιχείο της ετυμολογικής ανάλυσης είναι αν η ετυμολογούμενη λέξη είναι παράγωγη ή σύνθετη. Οι ινδοευρωπαϊκές γλώσσες σημειώνονται με έντονο πράσινο χρώμα [**λιθ.** = λιθουανικός], όπως και οι ενδείξεις για την αβέβαιη ή άγνωστη ετυμολογία [**αβέβ. ετυμ.** = αβέβαιας ετυμολογίας ή **άγν. ετυμ.** = άγνωστης ετυμολογίας]. Γλωσσικοί τύποι που σημειώνονται με αστερίσκο [**βαλανο- < *g^wol-eno*] δε μαρτυρούνται στις αντίστοιχες γλώσσες.

Ελπίζουμε ότι το λεξικό αυτό, που αποτελεί την πρώτη προσπάθεια στη χώρα μας για τη σύνταξη λεξικού της αρχαίας ελληνικής για σχολική χρήση, θα αποτελέσει την αφορμή για τη σύνταξη και άλλων ανάλογων λεξικών στο μέλλον, που θα στηρίζονται στις παρατηρήσεις και την παιδαγωγική εμπειρία των συναδέλφων που διδάσκουν στη Μέση Εκπαίδευση, ώστε να φτάσουμε κάποτε σε μορφή λεξικών των κλασικών γλωσσών που θα είναι εύληπτα στο μαθητή και χρήσιμα στον εκπαιδευτικό.

Η Συντακτική Ομάδα

Χαράλαμπος Συμεωνίδης, *Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ.*

Γεώργιος Ξενής, *Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου*

Ασημάκης Φλιάτουρας, *δρ Φιλολογίας*

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

με καφέ χρώμα	σημειώνεται η σημασία της λέξης
σε πλαγιαστά γράμματα	γράφεται κυρίως το αρχαίο παράδειγμα ή παράθεμα, αλλά δευτερευόντως γράφονται και ορισμένοι υπολημματικοί τύποι
= (σε μαύρο χρώμα)	εισάγει τη μετάφραση του αρχαίου παραδείγματος ή παραθέματος στη νέα ελληνική
= (σε έντονο μπλε χρώμα)	συνώνυμα (αρχαίες λέξεις με παρόμοια σημασία)
≠ (σε έντονο μπλε χρώμα)	αντώνυμα (αρχαίες λέξεις με αντίθετη σημασία)
« »	μέσα σε εισαγωγικά περικλείεται η σημασία κάποιων χρόνων, συνωνύμων και αντωνύμων, νεοελληνικών λέξεων και λέξεων στο πλαίσιο συνήθως του ετυμολογικού τμήματος του λήμματος
👤 (σε μπλε χρώμα)	οικογένεια της λέξης (λέξεις που έχουν την ίδια ρίζα / βάση με το ληματικό τύπο, τα παράγωγα και τα σύνθετά της)
NE (σε έντονο μπλε χρώμα)	λέξεις της νέας ελληνικής που προήλθαν από τις αντίστοιχες λέξεις της αρχαίας γλώσσας
👁 (σε έντονο μπλε χρώμα)	βλέπε
[]	μέσα σε αγκύλες περιλαμβάνεται το ετυμολογικό τμήμα του λήμματος
> (στο ετυμ. τμήμα)	εξελίσσεται/εξελίχθηκε σε, π.χ. <i>αἶθ-ω</i> + <i>-ρα</i> > <i>αἶθρα</i> , ή
< (στο ετυμ. τμήμα)	προέρχεται/προήλθε από, π.χ. <i>αἶθρα</i> , ή < <i>αἶθ-ω</i> + <i>-ρα</i>
* (στο ετυμ. τμήμα)	δε μαρτυρείται ο τύπος, δεν απαντά πουθενά μέσα στα κείμενα και είναι εντελώς υποθετικός (π.χ. <i>*ἀγάλλομαι</i> > <i>ἀγάλλομαι</i> , <i>*wek-</i> : <i>ἄκων</i>)

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

αβέβ(αιος)	βαλτ(ικός)	ετυμ(ολογία)
αγγλ(ικός)	βαλτο-σλαβ(ικός)	ηχομιμ(ητικός)
αγγλοσαξον(ικός)	βεβαιωτ(ικός)	θεσσαλ(ικός)
άγν(ωστος)	βλ(έπε)	θρακ(ικός)
ΑΕ = αρχαίος ελληνικός	γαλατ(ικός)	ιλλυρ(ικός)
αθροιστ(ικός)	γεν(ική)	ινδ(ικός)
αιγυπτ(ιακός)	γερμ(ανικός)	ΙΕ = ινδοευρωπαϊκός
αιολ(ικός)	γοτθ(ικός)	ιρλ(ανδικός)
αιτ(ιατ)(ική)	δάν(ειος)	ισλ(ανδικός)
ακκαδ(ικός)	δεικτ(ικός)	ιταλ(ικός)
αλβ(ανικός)	δηλ(αδή)	ιων(ικός)
αμετάβ(ατος)	δημοτ(ικός)	κ.ά. = και άλλα
αναδιπλ(ασιασμός)	διαλ(εκτικός)	καρ(ικός)
αναφορ(ικός)	δοτ(ική)	καυκασ(ιανός)
αντίθ(ετος)	δωρ(ικός)	κλητ(ική)
αντικ(είμενο)	εβρ(αϊκός)	κρητ(ικός)
αντων(υμία)	εγκλιτ(ικός)	κτλ. = και τα λοιπά
αόρ(ιστος)	έκφρ(αση)	κυπρ(ιακός)
απαρέμφ(ατο)	ελλ(ηνικός)	λατ(ινικός)
απλολ(ογία)	ενεργ(ητικός)	λ(έξη)
απρόσ(ωπος)	ενεστ(ώτας)	λ(ήμμα)
αργολ(ικός)	ένθ(ημα)	λιθ(ουανικός)
αρκ(αδικός)	εν(ικός)	λόγ(ιος)
αρμ(ενικός)	ενν(οείται)	λοκρ(ικός)
αρνητ(ικός)	επέκτ(αση)	λυδ(ικός)
αρσεν(ικός)	επιγρ(αφή)	λ.χ. = λόγου χάριν
αρχ(αίος)	επίθ(ημα)	μακεδ(ονικός)
ασυναίρ(ετος)	επίρρ(ημα)	μέλλ(οντας)
αττ(ικός)	επιφ(ώνημα)	μεσογ(ειακός)

μεταβ(ατικός)	πβ. = παράβαλε	σλαβ(ικός)
μεταγεν(έστερος)	περιληπτι(ικός)	σλοβακ(ικός)
μεταπτ(ωτικός)	περσ(ικός)	σλοβεν(ικός)
μεταφορ(ικός)	πιθ(ανός)	σουμερ(ικός)
μικρασ(ιατικός)	πληθ(υντικός)	στερ(ητικός)
μόρ(ιο)	ποιητ(ικός)	συγγεν(ικός)
μτχ. = μετοχή	προεκτετ(αμένος)	συγκρ(ιτικός)
μυκην(αϊκός)	προελλ(ηνικός)	συνεσταλμ(ένος)
NE = νεοελληνικός, ή, -ό	πρόθ(εση)	συνηρημ(ένος)
ομόρρ(ιζος)	προθεμ(ατικός)	συνθ(ετ)(ικός)
ονομαστ(ική)	προθετ(ικός)	σύνθ(ετος)
οσετ(ικός)	προστ(ακτική)	σύνθ. λ. = σύνθετη
ουδ(έτερος)	πρόσ(ωπο)	λέξη
ουμβρ(ικός)	προσ(ωπ)(ικός)	συντ(ελεσμένος)
ουσιαστικοπ(οίηση)	πρωσ(ικός)	τοχαρ(ικός)
παθ(ητικός)	π.χ. = παραδείγματος	υπερθετ(ικός)
παρ(αγωγικός)	χάριν	υπερσ(υντέλικος)
παράγ(ωγος)	ρ(ήμα)	υποκοριστ(ικός)
παράγ. λ. = παράγωγη	ρηματ(ικός)	φοινικ(ικός)
λέξη	ρωσ(ικός)	φρ(άση)
παρακ(είμενος)	σημ(ασία)	φρυγ(ικός)
παράλλ(ηλος)	σημιτ(ικός)	χετιτ(ικός)
παρατ(ατικός)	σκυθ(ικός)	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(1) *A Greek-English Lexicon*, compiled by Henry George Liddell and Robert Scott, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick Mckenzie and with the cooperation of many scholars, ένατη έκδοση (πρώτη το 1843), Oxford 1940. With a revised supplement, edited by P.G.W. Glare, with the assistance of A.A. Thomson, Oxford 1996.

(2) Ελληνική μετάφραση της όγδοης έκδοσης (1897) του προηγούμενου λεξικού αποτελεί το *Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης*, μεταφρασθέν εκ της Αγγλικής εις την Ελληνικήν υπό Ξενοφώντος Π. Μόσχου, δ.φ., καθηγητού, διά πολλών δε βυζαντινών ιδίως λέξεων και φράσεων πλουτισθέν και εκδοθέν επιστασία Μιχαήλ Κωνσταντινίδου, τόμοι 4, Αθήνα (χωρίς χρονολογία).

(3) Σταματάκος Ιωάννης, *Λεξικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσης*, Αθήναι 1949.

(4) *An Intermediate Greek-English Lexicon* founded upon the seventh edition (1883) of Liddell and Scott's *Greek-English Lexicon*, Oxford 1889 (επανεκτύπωση 2001).

(5) *A Lexicon abridged from Liddell and Scott's Greek-English Lexicon*, Oxford 2001 (επανεκτύπωση της πρώτης έκδοσης, 1891).

(6) Allen W.S., *Vox graeca. A guide to the pronunciation of Classical Greek*, Cambridge 1974. Ελληνική μετάφραση Μ. Καραλή και Γ. Παράσογλου, *Η προφορά της Ελληνικής στην κλασική εποχή*, Θεσσαλονίκη (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Α.Π.Θ.), 2000.

(7) Buck, Carl Darling, *Introduction to the Greek Dialects*, Chicago 1928.

(8) Chantraine Pierre, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*, τόμ. 1-2, Paris 1968-1980.

(9) Frisk Hjalmar, *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1960-1973.

(10) Σταματάκος Ιωάννης, *Ιστορική γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής κατά τα πορίσματα της συγκριτικής γλωσσολογίας*, τόμ. 1-2, Αθήνα 1968.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ

Αἰσχίνης: Κατὰ Κτησιφώντος Περὶ τῆς παραπρεσβείας Κατὰ Τιμάρχου	Ἰσοκράτης: Ἀρεοπαγιτικός Ἑλένης ἐγκώμιον Εὐαγόρας Νικοκλῆς Πανηγυρικός Παναθηναϊκός Περὶ τῆς ἀντιδόσεως Περὶ τῆς εἰρήνης Πρὸς Νικοκλέα Φίλιππος
Ἄνδοκίδης: Περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου Περὶ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους εἰρήνης Περὶ τῶν μυστηρίων	Λυκοῦργος: Κατὰ Λεωκράτους
Ἀντιφῶν: Περὶ τοῦ Ἡρώδου φόνου Περὶ τοῦ χορευτοῦ Τετραλογία Α΄, Β΄, Γ΄ Φαρμακείας κατὰ τῆς μητρυνῆς	Λυσίας: Κατὰ Ἀγοράτου Κατὰ Ἐρατοσθένους Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου ἀπολογία
Ἀριστοτέλης: Ἠθικά Νικομάχεια Περὶ τὰ ζῶα ἱστορίαι Πολιτικά Ῥητορική	Ξενοφῶν: Ἀπομνημονεύματα Ἑλληνικά Κύρου Ἀνάβασις Κύρου παιδεία Οἰκονομικός Συμπόσιον
Δείναρχος: Κατ’ Ἀριστογείτονος Κατὰ Δημοσθένους Κατὰ Φιλοκλέους	Πλάτων: Ἀπολογία Σωκράτους Γοργίας Εὐθύδημος Εὐθύφρων Ἰππίας μείζων Κρατύλος Κρίτων Λάχης Μένων Νόμοι Πολιτεία Πρωταγόρας Συμπόσιον Φαίδων Φαῖδρος Χαρμίδης
Δημοσθένης: Κατὰ Λεπτίνου Κατὰ Μειδίου Κατὰ Φιλίππου Α΄ Ὀλυνθιακὸς Α΄, Β΄, Γ΄ Περὶ Ἀλοννήσου Περὶ συμμοριῶν Περὶ τῆς ἀτελείας πρὸς Λεπτίνην Περὶ τῆς παραπρεσβείας Περὶ τῆς τῶν Ῥοδίων ἐλευθερίας Περὶ τοῦ στεφάνου Πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φιλίππου Φιλιππικός Α΄, Β΄, Γ΄ Πρὸς Βοιωτὸν περὶ τοῦ ὀνόματος	
Θουκυδίδης: Ἱστορίαι	

Α

Α, α, ἄλφα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το πρώτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο α' =1, αλλά α = 1.000.
 - στη σύνθεση εμφανίζεται ως:
 - ἄ-/ἄν- στερητικό (ΙΕ προέλευσης): εκφράζει ἔλλειψη, στέρηση ή απουσία, π.χ. σοφός - ἄσοφος (= αυτός που χαρακτηρίζεται από ἔλλειψη σοφίας)· πριν από φωνήεν, το στερητικό ἄ- εμφανίζεται ως ἄν-, π.χ. ἀνέσπιος (= αυτός που δεν έχει εστία).
 - ἄ-/ἄμ- αθροιστικό (ΙΕ προέλευσης). Πιο ορθά ἄ- (με δασεία), π.χ. ἄπλοῦς, ἄθροος. Συχνά όμως ἄ- (με ψιλή), λόγω ανομοίωσης προς δασέα σύμφωνα που ακολουθούν, π.χ. ἄλοχος (= σύζυγος).
 - ἄ- προθετικό (ΙΕ προέλευσης): εμφανίζεται στην αρχή της λέξης (όπου σε ομόρριζους τύπους άλλων ΙΕ γλωσσών μπορεί να μην υπάρχει: ἀνὴρ - **αρχ.** **ιταλ.** per-, ἀστήρ - **λατ.** stella).
- [**αρχ.** **φαινικικό** alef «βόδι» > ἄλφα το στερητικό ἄ- ή ἄν- προέρχεται από το **ΙΕ** στερητικό μόριο *no-, πβ. **λατ.** amicus «φίλος» αλλά in-amicus «εχθρός»].

ἄβαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πλάκα, σανίδα (τη χρησιμοποιούσαν για την καταμέτρηση των ψήφων): τὰς ψήφους διαριθμῶ ἐπὶ τοῦ ἄβακος = καταμετρώ τις ψήφους πάνω στην υπολογιστική πλάκα.

παράγ. ἄβάκιον.

ΝΕ άβακας.

[**αβέβ.** **ετυμ.**, πιθ. δάν.].

Ἀβδηρίτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άνδρας κατάγομενος από τα Ἀβδηρα, που ήταν πόλη της Θράκης.

- ως Ἀβδηρίτας οι αρχαίοι Ἕλληνες ονόμαζαν παροιμιωδώς τους ηλίθιους.

[**παράγ.** **λ.** Ἀβδηρα + παρ. επίθ. -ίτης].

ἄβεβαιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄβεβαιότερος
Υπερθετικός	ἄβεβαιότατος

αναξιόπιστος, ασταθής, άστατος: ἄβεβαιός ἐστιν ὁ πλοῦτος = ο πλούτος είναι αναξιόπιστο πράγμα. = ἄπιστος, ἐπισηφαλής. ≠ ἄξιόπιστος, πιστός.

ΝΕ αβέβαιος «όχι ασφαλής» (μέλλον αβέβαιο).

[**σύνθ.** **λ.** στερ. ἄ- + βέβαιος].

ἄβέλτερος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄβελτερώτερος
Υπερθετικός	ἄβελτερώτατος

ηλίθιος: ἄβέλτερος φαίνεται = φαίνεται ηλίθιος. = εὐήθης, ἄνους. ≠ δεινός «ἐξυπνος».

παράγ. ἄβελτερία, -ας, ἡ «ηλιθιότητα».

[**σύνθ.** **λ.** στερ. ἄ- + βέλτ-ερος (πβ. βελτ-ίων)].

ἄβιωτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός τον οποίο δεν μπορεί κανείς να ζήσει, ανυπόφορος: ἄβιωτον πεποιήκέν μοι τὸν βίον = μου έχει κάνει τη ζωή ανυπόφορη. ≠ βιωτός.

ΝΕ αβίωτος.

[**σύνθ.** **λ.** στερ. ἄ- + βιωτός (< βιώω + παρ. επίθ. -τός)].

ἄβουλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄβουλότερος
Υπερθετικός	ἄβουλότατος

απερίσκεπτος: ἀνὴρ ἄβουλος = ἀπερίσκεπτος ἄντρας = ἀπερίσκεπτος. ≠ εὐβουλος, φρόνιμος.

παράγ. ἄβουλία, -ας, ἡ «απερισκεψία».

ΝΕ άβουλος (που του λείπει η θέληση).

[**σύνθ.** **λ.** στερ. ἄ- + βούλ-ομαι].

ἄβρύνω ΡΗΜΑ

1. κάνω κάποιον λεπτό στους τρόπους ή μεταχειρίζομαι κάποιον με λεπτότητα.

2. μέση φωνή ἄβρύνομαι καυχίμαι: ἵπποις ἤδρύνετο = καυχιόταν για τα ἄλογά του. = ἀγάλλομαι, μέγα φρονῶ ἐπὶ τινι.

παράγ. ἄβρυντικός, **σύνθ.** ἐναβρύνομαι.

[**παράγ.** **λ.** ἄβρός + παρ. επίθ. -ύνω].

ἄγαθος, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἁμείνων, ἄρειων / βελτίων / κρείττων / λῶων
Υπερθετικός	ἄριστος / βέλτιστος / κράτιστος / λῶστος

Α. για πρόσωπα

1. ο υψηλής καταγωγής: δεσπότης ἄγαθος καὶ ἐξ ἄγαθῶν = ἀρχοντας υψηλής καταγωγής και προερχόμενος από άτομα υψηλής καταγωγής. = γενναῖος, εὐγενής. ≠ ἀγεννής, φαῦλος.

2. μέλος της πολιτικής μερίδας των αριστοκρατών (ιδιαίτερα στη φρ. καλοὶ ἀγαθοί). **βέλτιστος, κράτιστος.**

3. γενναῖος (καθώς η ανδρεία αποδιδόταν σε άτομα υψηλής καταγωγής). = ἀνδρεῖος. ≠ δειλός.

4. ικανός: ἄγαθος πύκτης = ικανός πυγμάχος. ≠ φαῦλος «ανίκανος, κακός».

5. με ηθική σημ. καλός, ενάρετος: τὸν κακὸν ἄνδρα ἄγαθὸν ποιῶ = κάνω τον κακό άνθρωπο καλό.

6. ὦ γὰρ καλὴ μου φίλε (χρησιμοποιείται ως μορφή ήπιας συμβουλής ή ήπιας επίπληξης): μήπω, ὦ γὰρ, ἐκείσε ἴωμεν = ας μην πάμε ακόμη προς τα εκεί, καλὴ μου φίλε.

Β. για πράγματα

1. χρήσιμος: οἶδά τι πυρετοῦ ἄγαθόν = γνωρίζω κάτι χρήσιμο για τον πυρετό.

2. ηθικά καλός: ἔργα ἄγαθά = καλὰ ἔργα. = σπουδαῖος «ηθικά καλός». ≠ πονηρός.

3. ως ουσιαστικό για πρόσωπα ή πράγματα τὸ ἀγαθὸν καλὸ πρᾶγμα, ευλογία, ευεργεσία, αγαθό: ὃ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις, Κύρε = εσύ, μεγάλη ευλογία για τους φίλους, Κύρε.

- ἐπ' ἀγαθῷ τινος για το καλὸ κάποιου: ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Πελοποννήσου ποιῶ τι = κάνω κάτι για το καλὸ της Πελοποννήσου.
- στον πληθ. τὰ ἀγαθὰ αγαθὰ, τα καλὰ της τύχης, θησαυροί, πλούτη.

††† **παράγ.** ἀγαθωσύνη, ἀγαθότης, Ἀγάθων, **σύνθ.** ἀγαθοεργός, ἀγαθοποιός.

NE αγαθός (με τη σημ. Α5, λ.χ. αγαθὴ ψυχὴ).

[αβέβ. **ετυμ.**].

ἀγάλλω PHMA

Παρατ.	ἡγαλλον
Μέλλ.	ἀγαλῶ
Αόρ.	ἡγήλα
Παθ. ενεστ.	ἀγάλλομαι
Παθ. παρατ.	ἡγαλλόμην

1. ἐξυμνῶ, τιμῶ: τοὺς θεοὺς ἀγάλλω = ἐξυμνῶ τους θεούς. = τιμῶ.

2. μέση φωνὴ ἀγάλλομαι χαίρομαι, καυχιέμαι: εὐτυχίαις ἡγάλλεσθε = καυχόσασταν για την ευτυχισμένη ζωὴ σας. = μέγα φρονῶ ἐπὶ τινι.

††† **παράγ.** ἄγαλμα, **σύνθ.** ἐπαγάλλω.

NE ἀγάλλομαι (σε ποιητικὸ λόγος) «χαίρομαι» (με τη σημ. 2).

[αβέβ. **ετυμ.**, *ἀγάλ-ζομαι, πβ. ἄγαλ-μα].

ἄγαμαι PHMA

Παρατ.	ἡγάμην
Μέλλ.	ἀγάσομαι & με μέση σημ. ἀγασθήσομαι
Αόρ.	ἡγασάμην & με μέση σημ. ἡγασθην

1. θαυμάζω: ἄγαμαί τινα τῆς ἀνδρείας = θαυμάζω κάποιον για τη γενναιότητά του. = ζηλώω.

2. εκπλήσσομαι: ἡγάσθην αὐτοῦ εἰπόντος ταῦτα = ἐμείνα εκπληκτός που εἶπε αυτά τα πράγματα. = θαυμάζω.

3. ευχαριστιέμαι: ἄγαμαι τοῖς ἔργοις τινός = ευχαριστιέμαι με τα ἔργα κάποιου. = ἥδομαι, χαίρω.

††† **παράγ.** ἀγαστός, ἄγασμα, **σύνθ.** ὑπεράγαμαι.

NE λόγ. ἐπίθετο ἀγαστός «θαυμαστός».

[αβέβ. **ετυμ.**, πβ. ἄγαν].

ἄγαν EPIPHMA

πάρα πολύ: ἄγαν κοῦφος = πάρα πολύ ελαφρός. ἢ ἄγαν ἐλευθερία = η υπερβολικὴ ἐλευθερία. = λίαν, σφόδρα. ≠ ἐλάχιστα, ἥκιστα.

- ἐκφραση μηδὲν ἄγαν τίποτε (να μην κάνεις) σε υπερβολικὸ βαθμὸ (παρομπωδὴς φράση, την οποία ο Αριστοτέλης αποδίδει

στο Χίλωνα τον Λακεδαιμόνιο, έναν ἀπὸ τους ἐπτά σοφοὺς της αρχαίας Ελλάδας).

[αρχικά αιτιατ. ἄγαν του ουσ. *ἄγα = ἄγη, ἢ «σεβασμός, θαυμασμός», πβ. δωρεάν].

ἀγανακτέω -ῶ PHMA

1. δυσανεστούμαι: ἀγανακτεῖ τοῖς σκώμμασι = δυσανεστείται με τα αστεία. = δυσχεραίνω ἐπὶ τινι. ≠ ἥδομαι, ἀγάλλομαι, τέρπομαι, εὐφραίνομαι.

2. αγανακτώ: ταῦτ' ἀγανακτοῦσιν, ὅτι ἐγὼ τῷ πατρὶ φόνου ἐπεξέρχομαι = γι' αὐτόν το λόγο αγανακτοῦν, διότι ἐγὼ ασκῶ δίωξη κατὰ του πατέρα μου για φόνο. = ἄχθομαι τινι.

††† **παράγ.** ἀγανάκτησις.

NE αγανακτώ (σημ. 2).

[αβέβ. **ετυμ.**, ἴσως **σύνθ.** λ. * ἀγανέκτης «που ἔχει τραβήξει πολλὰ» (< ἄγαν + ἔχω) > *ἀγανέκτης (αφομοίωση α-έ > α-ά)].

ἀγαπάω -ῶ PHMA

1. αγαπῶ: οἱ πατέρες τοὺς αὐτῶν παῖδας ἀγαπῶσιν = οἱ πατέρες αγαποῦν τα παιδιά τους. = φιλέω «αγαπῶ». ≠ μισέω.

2. εἶμαι ικανοποιημένος: ἀγαπήσω, εἰ τὸ σῶμα σώσω = θα εἶμαι ικανοποιημένος, αν σώσω τον εαυτό μου. οὐκ ἀγαπῶ τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς = δεν εἶμαι ικανοποιημένος με τα πλούτη που ἔχω. = ἀρκεῖ μοι...

††† **παράγ.** ἀγαπητός, ἀγαπητικός, ἀγάπησις, **σύνθ.** ὑπεραγαπάω.

NE αγαπῶ (σημ. 1).

[αβέβ. **ετυμ.**, εφόσον η συνήθης σύνδεση με το ἄγαν δεν ικανοποιεῖ και δε δικαιολογεῖ το -π].

ἄγγαρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Πέρσης ἐφιππος ταχυδρόμος (που μετέφερε παρραγγέλματα ἢ μηνύματα του βασιλιά).

NE το ομόρριζο η αγγαρεία.

[δάν. ἀπὸ την **αρχ. περσική**].

ἀγγέλλω PHMA

Παρατ.	ἡγγελλον
Μέλλ.	ἀγγελῶ
Αόρ.	ἡγγειλα
Παρακ.	ἡγγελκα
Μέσ. αόρ.	ἡγγειλάμην
Παθ. μέλλ.	ἀγγελθήσομαι
Παθ. παρακ.	ἡγγελμαι
Παθ. υπερσ.	ἡγγέλμην

αγγέλλω, αναγγέλλω. = καταγγέλλω «αγγέλλω».

††† **παράγ.** ἄγγελμα, **σύνθ.** ἐξαγγέλλω, καταγγέλλω, προαγγέλλω, ἐπαγγέλλομαι τι.

NE αγγέλλω.

[**παράγ.** λ. ἄγγελ-ος + παρ. ἐπίθ. -jω (*ἀγγέλ-jω > ἀγγέλλω)].

ἄγγελος, -ου, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αγγελιοφόρος, ἀπεσταλμένος.

‡ **παράγ.** ἀγγελία, ἀγγελικός, ἀγγέλλω, **σύνθ.** εὐάγγελος, εὐαγγελίζομαι.

NE ἄγγελος (με ἄλλη σημ., πτερωτό ον κτλ.). [αβέβ. **ετυμ.**, πιθανό δάν. από γλώσσα της Ανατολής].

ἄγε, ἄγετε PHMA

προστακτικές του ἄγω που χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα εμπρός!, έλα!: «Ἄγε τοίνυν», ἔφη ὁ Κύριος, «σκοποῦμεν νῦν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα» = «εμπρός λοιπόν» εἶπε ὁ Κύριος «ας ἐξετάσουμε τώρα ὅλα τα κατορθώματά μου». = φέρε «εμπρός».

ἀγείρω PHMA

Παρατ.	ἡγειρον
Μέλλ.	ἄγερω
Αόρ. α'	ἡγειρα
Μέσ. αόρ. α'	ἡγειράμην
Παθ. αόρ. α'	ἡγέρθην
Παθ. παρακ.	ἀγήγεμαι

συγκεντρώνω: τὸν στόλον ἀγείρω = συγκεντρώνω το στόλο. = συνάγω. ≠ διασκεδάννυμι «διασκορπίζω».

‡ **παράγ.** ἀγορά, **σύνθ.** συναγείρω, πανήγυρις. [πιθ. **σύνθ. λ.** αθρ. ἀ- + *γερ- (πβ. ἄγρα, ἀγρώ) > *ἀγέρ-ζω > ἀγείρω].

ἀγενής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγενέστερος
Υπερθετικός	ἀγενέστατος

1. αγέννητος, αδημιούργητος (δηλ. ἀναρχος): γέγονεν ἡ ἀγενές ἐστιν; = (το σύμπαν) ἔχει δημιουργηθεῖ ἢ εἶναι αδημιούργητος;

2. ἀτεκνος. 3. ποταπός, χαμερπής.

NE αγενής «που του λείπουν οἱ καλοί τρόποι».

[**παράγ. λ.** στερ. ἀ- + γέν-ος < γίγνομαι].

ἀγενής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγενέστερος
Υπερθετικός	ἀγενέστατος

1. αὐτός που ἔχει ταπεινή, ἄσημη καταγωγή: οἱ ἀγενεῖς πλείους τὸν ἀριθμὸν εἰσι τῶν γενναίων = οἱ ταπεινῆς καταγωγῆς ἄνθρωποι εἶναι περισσότεροι στον ἀριθμὸ ἀπὸ τοὺς υψηλῆς καταγωγῆς. ≠ γενναῖος «οὐ υψηλῆς καταγωγῆς», ἀγαθός.

2. για πράγματα ἀθλῖος, ἀχρεῖος: βομολοχεύματ' ἀγεννῆ = ἀθλῖες βομολοχίαι.

‡ **παράγ.** ἀγέννεια, ἀγεννησία, ἀγέννητος.

[**σύνθ. λ.** στερητ. ἀ- + γέννα, ἡ «ευγενῆς καταγωγή», ρ. γεννάω].

ἄγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τμήμα στρατεύματος.

NE ἄγμα.

[δωρ. ἄγμα = ἡγμα < ἡγέομαι].

ἀγήρατος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αγέραςτος: ἡ ταῖς ψυχαῖς ῥώμη τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατος ἐστι = ἡ ψυχικὴ δύναμις τῶν ἐνάρετων ἀνδρῶν εἶναι αγέραςτος.

NE αγέραςτος.

[**παράγ. λ.** στερ. ἀ- + *γηρα-τός (< γηράσκω + παρ. επίθ. -τος)].

ἅγιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἁγιώτερος
Υπερθετικός	ἁγιώτατος

1. για πράγματα αφιερωμένος στους θεούς, ιερός, ἅγιος: ἐν μέσῳ ἱερὸν ἅγιον ἦν = στο μέσο υπήρχε ἅγιο ἱερό.

2. για πρόσωπα ἅγιος, αγνός: ὑμᾶς πάντες πρότερον ἁγίους ἐνόμιζον = προηγουμένως ὅλοι σας θεωροῦσαν αγνοὺς.

‡ **παράγ.** ἀγιότης, ἀγιαζώ, ἀγιωσύνη, **σύνθ.** ἀγιοφόρος, ἀγιογράφος.

NE ἅγιος (και με τις δύο σημ.).

[*γα- (πβ. ἄγ-ος, ἀγ-νός), πβ. **αρχ. ινδ.** yájati «τιμῶ με προσευχές ἢ θυσίες»· ἡ ψιλὴ στο ἄγος ἀντὶ *ἄγος επικράτησε για να μη συμπέσει με τις ιερές λέξεις ἅγιος, ἀγνός].

ἀγνοέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἡγνούν
Μέλλ.	ἀγνοήσω
Αόρ.	ἡγνόησα
Παρακ.	ἡγνόηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀγνοήσομαι «θα ἀγνοηθῶ»
Παθ. μέλλ.	ἀγνοηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἡγνοήθην
Μέσ. παρακ.	ἡγνόημαι

αγνώ: ἀγνοεῖ πάντα καὶ οὐδὲν οἶδεν = ἀγνοεῖ τα πάντα καὶ δε γνωρίζει τίποτε. = οὐ γινώσκω, οὐκ οἶδα. ≠ οἶδα, γινώσκω, ἐπίσταμαι.

‡ **παράγ.** ἄγνοια.

NE αγνώ.

[**παράγ. λ.** στερ. ἀ- + γνο- (*γνω- του γι-γνώσκω) + παρ. επίθ. -έω].

ἄγνυμι PHMA

ρήμα του ποιητικῆς λόγου. Στον πεζό λόγο χρησιμοποιεῖται τὸ σύνθετο **κατάγνυμι**.

Μέλλ.	ἄξω
Αόρ.	ἔαξα
Παρακ. με παθ. σημ.	ἔαγα «ἔχω θρασυθεῖ»
Παθ. αόρ.	ἐάγην

σπάζω, συντρίβω.

[*Fαγ-, συγγεν. με **τοχαρι.** wâk- «σκάζω»].

ἀγορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἡ συνέλευση τοῦ λαοῦ ἢ ὁ τόπος τῆς συνέλευσης αὐτῆς.

2. ὁ τόπος ἀγοραπωλησιῶν, ἀγορά, ἢ τα ἴδια τα προϊόντα που πουλιούνται στην ἀγορά:

οὐ δέχομαι τινα ἀγορᾶ οὐδ' ἄσται = δεν επιτρέπω την είσοδο σε κάποιον, ούτε στην αγορά ούτε στην πόλη.

3. ως ένδειξη χρόνου ἀγορὰ πλήθουσα το χρονικό διάστημα από τις δέκα το πρωί έως τις δώδεκα το μεσημέρι, όταν η ἀγορά (σημ. 2) ήταν γεμάτη με κόσμος: *πρῶ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν* = και διότι το πρωί πήγαινε στους χώρους των περιπάτων και στα γυμναστήρια και κατά το μεσημέρι παρουσιαζόταν εκεί.

- έκφραση ἀγορᾶς διάλυσιν το χρονικό διάστημα μετά την αποχώρηση του κόσμου από την ἀγοράν (σημ. 2), το απόγευμα.

¶ **παράγ.** ἀγοραῖος, ἀγοράζω, **σύνθ.** ἀγορανόμος, ἀγορανομία.

NE αγορά (σημ. 2).

[*ἀγορ- (< *ἀγερ-, πβ. ἀγείρω «συγκεντρώνω» < *ἀγέρ-ja) + παρ. επίθ. -ά. Πβ. **αιολ.** ἄγυρις «συγκέντρωση», απ' όπου **σύνθ.** ὁμ-ήγυρις, παν-ήγυρις].

ἀγοράζω PHMA

Παρατ.	ἡγόραζον
Μέλλ.	ἀγοράσω
Αόρ.	ἡγόρασα
Παρακ.	ἡγόρακα
Μέσ. αόρ.	ἡγορασάμην
Παθ. αόρ.	ἡγοράσθην
Παθ. παρακ.	ἡγόρασμαι

1. συχνάζω στην ἀγοράν (σημ. 2).

2. συγκεντρώνομαι στην ἀγοράν (σημ. 2): ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν ἡγόραζον = αφού εισήλθαν στην πόλη, συγκεντρώθηκαν στην αγορά.

3. αγοράζω: ἐκ τῆς πόλεως ἡγόραζον τὰ ἐπιτήδεια = αγοράζαν τις προμήθειες από την πόλη. = ὠνόμοι «αγοράζω». ≠ πωλέω.

- μέση φωνή ἀγοράζομαι: ἀγοράζω για τον εαυτό μου: *εἶπε τὰ ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι καὶ συσκευάζεσθαι* = εἶπε να αγοράσουν για τον εαυτό τους τις προμήθειες και να τις συσκευάσουν.

¶ **παράγ.** ἀγοραστής, ἀγοραστικός, **σύνθ.** ἀγορανόμος, ἀγορανομέω.

NE αγοράζω (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** ἀγορά + παρ. επίθ. -άζω < *-άδja).

ἀγοραῖος, -αῖος, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. εκείνος που συχνάζει στην ἀγοράν (σημ. 2): ὁ ἀγοραῖος ὄχλος = ο κόσμος που συχνάζει στην αγορά.

- οἱ ἀγοραῖοι οἱ κοινοὶ θνητοί, ο ὄχλος: τὰ συμπόσια τῶν ἀγοραίων.

2. για πράγματα συνηθισμένος, κοινός, χυδαῖος: *σκώμματα ἀγοραῖα*.

NE αγοραῖος «χυδαῖος».

[**παράγ. λ.** ἀγορά + παρ. επίθ. -αῖος].

ἀγορεύω PHMA

Παρατ.	ἡγόρευον
Μέλλ.	(σύνθ.) -αγορεύσω & -ερῶ
Αόρ.	(σύνθ.) -ηγόρευσα & -εἶπον
Παρακ.	(σύνθ.) -εἶρηκα
Υπερσ.	(σύνθ.) -ειρήκειν
Μέσ. μέλλ.	(σύνθ.) -αγορεύσομαι
Παθ. μέλλ.	(σύνθ.) -ρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	(σύνθ.) -ηγορεύθην & -ερρήθην
Παθ. παρακ.	(σύνθ.) -εἶρημαι
Παθ. υπερσ.	(σύνθ.) -ειρήμην

μιλώ στην ἀγοράν (σημ. 1): *τίς ἀγορεύειν βούλεται;* = ποιος θέλει να απευθυνθεί στη συνέλευση; (ερώτηση την οποία υπέβαλλε ο κήρυκας στα μέλη της εκκλησίας του δήμου των Αθηναίων). = δημηγορέω, ῥητορεύω.

¶ **παράγ.** ἀγόρευσις, **σύνθ.** ἀναγορεύω, ἀπαγορεύω.

NE ἀγορεύω (κυρίως στη βουλή και το δικαστήριο).

[**παράγ. λ.** ἀγορά + παρ. επίθ. -εύω].

ἄγρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κυνήγι, καταδίωξη: *ἐς ἄγρας ἔρχομαι* = πηγαίνω στα κυνήγια. *ἄγρα ἀνθρώπων* = καταδίωξη ανθρώπων. = κυνηγέσιον, θήρα.

¶ **παράγ.** ἀγραῖος.

NE ἄγρα (λ.χ. ἄγρα ψήφων).

[*ἀγ- (ἄγω), πβ. ἀγρέω «συλλαμβάνω»].

ἀγρεύω PHMA

Παρατ.	ἤγρευον
Μέλλ.	ἀγρεύσω
Αόρ.	ἤγρευσα
Παθ. αόρ.	ἤγρεύθην

πιάνω στο κυνήγι ή στο ψάρεμα, αρπάζω: *ἀγρεύω τῷ ἀμφιδλήστρῳ ἰχθῦς* = πιάνω ψάρια με το δίχτυ.

[**παράγ. λ.** ἄγρα + παρ. επίθ. -εύω].

ἄγριος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγριώτερος
Υπερθετικός	ἀγριώτατος

1. αυτός που ζει στους αγρούς. ≠ ἥμερος (για ζώα).

2. με ηθική σημ. ἀγριος, άξεστος. = ἀπαίδευτος.

¶ **παράγ.** ἀγριότης, ἀγριόω, ἀγρίως, ἀγριαίνω, **σύνθ.** ἀγριέλαιος, ἀγριόφωνος.

NE ἀγριος (με όλες τις σημ.).

[*ἀγ- (ἄγω) + παρ. επίθ. -ριος].

ἄγροικος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που κατοικεί στους αγρούς, στην πεδιάδα: *ἀγροικα ζῶα* = ζῶα των αγρών. ≠ ὄρεια ζῶα = ζῶα του βουνού.

2. ο άνθρωπος της υπαίθρου, ο χωρικός.

3. ο χωριάτης, ο άξεστος: *ἀγροικός ἐστιν* = εἶναι χωριάτης. ≠ ἀστείος «άνθρωπος του άστεως, της πόλης».

▮ **παράγ.** ἀγροικίζομαι, ἀγροικία «χωριατοσύνη».

NE αγροικός (με μετάθεση του τόνου και σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** ἀγρός + οἰκέω].

ἀγρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ως επί το πλείστον στον πληθυντικό *ἀγροί* χωράφια. = κτήματα.

2. η υπαίθρος (σε αντιδιαστολή προς τα ἄστυ, πόλεις, κώμη): *κατ' ἀγρούς τῆς χώρας γίγνεται* τι = συμβαίνει κάτι στην υπαίθρο της χώρας.

▮ **παράγ.** ἀγρότης, ἀγροτικός, **σύνθ.** ἀγροκόμος, ἀγρονόμος.

NE αγρός (σημ. 1).

[*ἄγ- (ἄγω) + παρ. επίθ. -ρός].

ἄγχι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

λέξη αυστηρά ποιητική, που όμως απαντά σε σύνθετες λέξεις του πεζού λόγου ως πρώτο συνθετικό, λ.χ. *ἀγχέμαχος* «αυτός που μάχεται από κοντά» κτλ.

Συγκριτικός	ἄσπον & ἄσπον
Υπερθετικός	ἄγγιστα

κοντά. = ἐγγύς, πλησίον, πέλας. ≠ μακράν, πόρρω.

▮ **παράγ.** ἀγγιστεία, **σύνθ.** ἀγχέμαχος, ἀγγίνους, ἀγγίνοια.

[*ἄνχ- (ἄγχω), **ἄγχω**].

ἀγγιστεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στενή συγγένεια: *ὑπάρχει μοι ἀγγιστεία πρὸς τινα* = ἔχω στενή συγγένεια με κάποιον. = συγγένεια.

2. κληρονομικά δικαιώματα.

NE αγγιστεία (με την αντίθετη σημ.: «μη εξ αίματος συγγένεια, επιγαμία»).

[**παράγ. λ.** ἀγγιστής «στενός συγγενής» + παρ. επίθ. -εία].

ἄγχω ΡΗΜΑ

στραγγαλίζω, απαγγονίζω: *τὸν Κέρβερον ἄγχω*. = πνίγω, ἀπάγχω.

▮ **παράγ.** ἀγχόνη, **σύνθ.** ἀπάγχω.

NE πβ. ἀγχος, αγχόνη.

[*ἄνχ- (ἄγχι), πβ. **λατ.** angō].

ἄγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἴγον
Μέλλ.	ἄξω
Αόρ. α'	ἴξα
Αόρ. β'	ἴγαγον
Παρακ.	ἀγήοχα & ἴχα

Υπερσ.	ἀγηόχειν
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἄξομαι
Παθ. μέλλ.	ἀχθήσομαι
Μέσ. αόρ. β'	ἴγαγόμην
Παθ. αόρ. α'	ἴχθην
Παθ. παρακ.	ἴγμαι

1. οδηγώ, μεταφέρω: *ἄγω στρατιάν* = οδηγώ το στράτευμα. = φέρω.

2. αμετάβ. προελαύνω, πηγαίνω: *θάσσον ὁ Νικίας ἦγε* = ο Νικίας προήλαυνε γρηγορότερα. *ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις* = ας πάμε στις κοντινές κωμοπόλεις.

3. διευθύνω: *ἄγω τὴν πολιτείαν* = διευθύνω τα δημόσια πράγματα. = διοικέω, διατίθηναι.

4. ανατρέφω, εκπαιδεύω: *οἱ κακῶς ἀχθέντες* = οι κακῶς εκπαιδευμένοι.

5. γιορτάζω: *Ἀπατούρια ἄγουσιν* = γιορτάζουν τα Απατούρια.

6. θεωρώ: *τιμιώτερόν τινα ἄγω* = θεωρώ κάποιον πιο αξιότιμο.

7. σε εκφράσεις **α.** *εἰρήνην ἄγω πρὸς τινα* ἔχω ειρηνικές σχέσεις με κάποιον. **β.** *ἡσυχίαν / σχολὴν ἄγω* ησυχάζω, ἔχω ελεύθερο χρόνο.

▮ **παράγ.** ἀγωγή, ἀγωγός, ἄγμα, ἀγώγιμος, ἀγέλη, ἀκτίς, **σύνθ.** ἀνάγω, κατάγομαι, παράγω, ἐξάγω.

NE ἄγω στη λόγ. φρ. *άγομαι και φέρομαι* «κατευθύνομαι από άλλους».

[*ἄγ-, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** ájati, **λατ.** agō].

ἀγωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μεταφορά: *πρὸς τὰς ἀγωγὰς χρῶμαι ὑποζυγίοις* = για τις μεταφορές χρησιμοποιῶ υποζύγια.

2. καθοδήγηση: *ἡ ἀγωγή τοῦ νόμου* = η καθοδήγηση από το νόμο.

3. εκπαίδευση, αγωγή: *ἐκ νέων ἀγωγῆς ὀρθῆς τυγχάνω* = λαμβάνω ορθή αγωγή από τη νεανική μου ηλικία.

▮ **σύνθ.** συναγωγή, διαγωγή, καταγωγή, ἀπαγωγή. **NE** αγωγή (με σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *ἄγ-αγ- (πβ. ἦγαγ-ον, ἀγαγ-εἶν < ἄγω), *ἄγ-ωγ- + παρ. επίθ. -ῆ, για τον αναδιπλασιασμό **ἔδωδῆ**].

ἀγών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συγκέντρωση (κυρίως η συγκέντρωση των Ελλήνων κατά τους πανελλήνιους αγώνες): *ποιῶ τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα, ἵνα τοὺς Ἑλληνας ἀπαντας ξυναγείρω* = κάνω τη συγκέντρωση στην Ολυμπία, για να μαζέψω όλους τους Έλληνες.

2. διαγωνισμός (για τη λήψη βραβείου στους ἀγῶνας, σημ. 1): *ἀγὼν γυμνικός, μουσικός* = αθλητικός, μουσικός διαγωνισμός. *ἀγὼν στεφανφόρος / στεφανίτης* = διαγωνισμός στον

οποίο το βραβείο ήταν στεφάνι. *ἀγῶνα καθίστημι* = καθιερώνω διαγωνισμό. = ἄμιλλα.

3. μάχη, αγώνας: *ὁ Φίλιππος, πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγών* = ο Φίλιππος, εναντίον του οποίου ήταν ο αγώνας μας.

4. δίκη, δικαστικός αγώνας: *εἰς ἀγῶνα καθίστημι ἀνθρώπους* = οδηγώ ανθρώπους σε δίκη.

5. ψυχική ταλαιπωρία: *πολὺν τὸν ἀγῶνα ἔχω* = ἔχω μεγάλη ψυχική ταλαιπωρία.

παράγ. ἀγωνία, ἀγωνίζομαι, ἀγωνιστής, ἀγώνισμα, **σύνθ.** ἀγωνοθέτης, ἀγωνοδίκης.

NE αγώνας (με τις σημ. 2, 3).

[**παράγ. λ.** ἄγω + παρ. επίθ. -ών].

ἀγωνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διαγωνισμός: *δημοτικὴ ἀγωνία* = διαγωνισμός του δήμου. = ἀγών.

2. γυμναστική άσκηση: *μουσικὴν καὶ ἀγωνίαν παιδεύω τινά* = εκπαιδεύω κάποιον στη μουσική και στις γυμναστικές ασκήσεις.

3. αγωνία: *ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ εἰμί* = βρίσκομαι σε φόβο και μεγάλη αγωνία.

παράγ. ἀγωνιάω.

NE αγωνία (σημ. 3 ως επακόλουθο του ανταγωνισμού στους αθλητικούς αγώνες).

[**παράγ. λ.** ἀγών + παρ. επίθ. -ία].

ἀγωνιάω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἡγωνίων
Μέλλ.	ἀγωνιάσω
Αόρ.	ἡγωνιάσα
Παρακ.	ἡγωνίακα

1. συναγωνίζομαι: *πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιῶσιν* = συναγωνίζονται μεταξύ τους. = ἀγωνίζομαι, ἄμιλλάομαι.

2. αγωνιώ: *ἐδόκει μοι ὁ Πρωταγόρας ἀγωνιᾶν* = μου φαινόταν ότι ο Πρωταγόρας αγωνιούσε. = ἀνιώμαι. ≠ ἡσυχάζω.

[**παράγ. λ.** ἀγωνία + παρ. επίθ. -άω].

ἀγωνίζομαι PHMA

Μέλλ. με παθ. σημ. με τη σημ. 4	ἀγωνιοῦμαι «θα κριθῶ»
Παθ. μέλλ.	ἀγωνισθήσομαι
Αόρ.	ἡγωνισάμην
Παθ. αόρ.	ἡγωνίσθην
Παρακ.	ἡγώνισμαι

1. διαγωνίζομαι (για τη λήψη βραβείου): *Ὀλυμπίασιν ἀγωνίζομαι* = διαγωνίζομαι στην Ολυμπία. = ἄμιλλάομαι.

2. μάχομαι, πολεμώ: *περὶ τῶν ἀπάντων ἀγωνίζομαι* = μάχομαι για τα πάντα. = μάχομαί τι.

3. ως όρος δικανικός αντιδικώ, εμπλέκομαι σε δίκη: *πάνν ἔμπειρος τοῦ ἀγωνίζεσθαι* = πολύ έμπειρος στο να συμμετέχει σε δίκες.

4. στην παθ. φωνή ἀγωνίζομαι κρίνομαι.

παράγ. ἀγώνισμα, ἀγώνισις, ἀγωνιστής, **σύνθ.** ἀνταγωνίζομαι, συναγωνίζομαι, διαγωνίζομαι.

NE αγωνίζομαι (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ. λ.** ἀγών + παρ. επίθ. -ίζομαι].

ἀγώνισμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κατόρθωμα: *Ἄγιδος τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἐγένετο* = το κατόρθωμα αυτό υπήρξε του Ἀγιδος.

2. εκείνο με το οποίο κάποιος συμμετέχει σε διαγωνισμό, δημηγορία: *κτῆμα ἐς αἰεὶ μάλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται* = (το έργο) έχει συντεθεῖ πιο πολύ ως παντοτινό μελέτημα, παρά σαν πρόσκαιρη δημηγορία για να την ακούουν κάποιοι.

NE αγώνισμα (είδος αθλήματος).

[**παράγ. λ.** *ἀγωνισ- (< ἀγωνίζομαι) + παρ. επίθ. -μα].

ἀδαής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που δε γνωρίζει: *ἀδαὴς γίγνομαι τινος* = δε γνωρίζω κάτι. = ἀνεπιστήμων.

NE αδαής.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + *δασ- (πβ. δαῖναι < διδάσκω, δαή-μων «γνώστης») + παρ. επίθ. -ής].

ἀδεής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀδεέστερος
Υπερθετικός	ἀδεέστατος

1. αυτός που δε νιώθει φόβο, ο άφοβος: *θανάτου ἀδεής* = αυτός που δε φοβάται το θάνατο. = θαρραλέος. ≠ περιδεής «φοβισμένος».

• ως ουσιαστικό τὸ ἀδεές η έλλειψη φόβου, η ασφάλεια.

2. αυτός που δεν προκαλεί φόβο, ο μη φοβερός: *ἀδεές ἐστὶ τι πρὸς τοὺς ἐχθρούς* = κάτι δεν προκαλεί φόβο στους εχθρούς. ≠ δεινός «φοβερός».

3. επίρρημα ἀδεῶς **α.** χωρίς φόβο ή δισταγμό: *ἀδεῶς τινα ὠφελοῦμεν* = ωφελοῦμε κάποιον χωρίς φόβο. **β.** χωρίς φόβο ότι θα μου επιβληθεῖ ποινή (**☞ ἄδεια** σημ. 3): *μηνύω τὸ ἀεῖδημα ἀδεῶς* = καταγγέλλω την ασεβή πράξη χωρίς φόβο ότι θα μου επιβληθεῖ ποινή.

παράγ. ἄδεια.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + δέ-ος + παρ. επίθ. -ής].

ἄδεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αφοβία, αίσθημα ασφάλειας: *πύλαι διὰ τὴν ἄδειαν ἀνεωγμέναι* = πύλες ανοικτές, λόγω του αισθήματος ασφάλειας. = ἀφοβία. ≠ δέος «φόβος», φόβος.

2. αμνηστία: *τοῖς ἄλλοις Μυτιληναίοις ἄδειαν ἐδώκατε οἰκεῖν τὴν σφετέραν αὐτῶν* = στους άλλους Μυτιληναίους παραχωρήσατε αμνηστία, με την οποία τους επιτρέπατε να κατοικούν στη δική τους πόλη.

3. άδεια που ζητούσε ένας πολίτης από το δήμο, προκειμένου να υποβάλει πρόταση που συγκρουόταν με ισχύοντα νόμο ή για να ασκήσει δίωξη εναντίον κάποιου: ἄδειαν αἰτοῦμαι ἐπὶ μηνύσει τινός = ζητώ άδεια να καταγγείλω κάποιον.

NE άδεια (συγκατάθεση σε αίτημα).

[**παράγ. λ.** ἄδε-ής + παρ. επίθ. -ια].

ἀδέκαστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αδωροδόκητος, αμερόληπτος: ἀδέκαστος κρινώ τι = κρίνω κάτι αμερόληπτα.

NE αδέκαστος.

[**σύνθ. λ.** στερητ. ἄ- + *δεκαστός «που μπορεί να δεκαστεί, να δωροδοκηθεί» < δεκ-άζω (πβ. δέχ-ομαι) «προσφέρω δώρο»].

ἀδελφιδοῦς, -οῦ ὁ / ἀδελφιδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανιψιός, ανιψιά.

[ασυναίρετο ἀδελφ-ιδέος > συνηρημένο αττ. ἀδελφ-ιδοῦς].

ἄδηλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αόρατος, ≠ δηλός «φανερός».

2. άγνωστος: ἄδηλος ὁ κτείνας ἐστίν = ο φοινιάς είναι άγνωστος.

• ἄδηλόν ἐστι, εἰ... = είναι αβέβαιο εάν...

■ **παράγ.** ἀδηλότης, ἀδηλία, ἀδήλως, **σύνθ.** κατάδηλος.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + δηλός].

Ἄδης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο Άδης (για τους αρχαίους Έλληνες, ο Άδης ήταν ο θεός των νεκρών. Ήταν παιδί του Κρόνου και της Ρέας και αδελφός του Δία, του Ποσειδώνα, της Ήρας, της Δήμητρας και της Εστίας. Όταν έγινε η διανομή της εξουσίας του σύμπαντος, ο Άδης έλαβε τον κάτω κόσμο, ο Ποσειδώνας τη θάλασσα και ο Δίας πήρε τον έλεγχο του ουρανού και της γης).

• ἐν Ἄδου (ενν. οἶκῳ) μέσα στο σπίτι του Άδη. εἰς Ἄδου (ενν. οἶκον) προς το σπίτι του Άδη.

2. τόπος όπου πηγαίνουν οι ψυχές μετά το θάνατο του σώματος.

[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως **σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + *F(ε)ιδ- (εἶδον) με τη σημ. του τόπου που δεν είναι ορατός].

ἀδιάλλακτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ασυμφιλίωτος: τὰ πρὸς ὑμᾶς ἀδιάλλακτα ὑπάρχει = οι σχέσεις μου με εσάς δεν επιδέχονται συμφιλίωση.

■ **παράγ.** ἀδιαλλάκτως.

NE αδιάλλακτος.

[**παράγ. λ.** στερ. ἄ- + *διαλλακτός (πβ. διαλλακτής) < διαλλάσσομαι + παρ. επίθ. -τός].

ἀδικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἡδίκηουν
Μέλλ.	ἀδικήσω

Αόρ.	ἡδίκησα
Παρακ.	ἡδίκηκα
Παθ. ενεστ.	ἀδικοῦμαι
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀδικήσομαι «θα αδικηθώ»
Παθ. μέλλ.	ἀδικηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἡδικήθην
Παθ. παρακ.	ἡδίκημαι

1. διαπράττω αδικήμα, παραβιάζω το νόμο: Σωκράτης ἀδικεῖ ζητῶν τὰ ἐπουράνια = ο Σωκράτης διαπράττει αδικήμα που διερευνά τα επουράνια.

2. έχω άδικο, κάνω λάθος: εἰ μὴ ἀδικῶ γε = αν βέβαια δεν έχω άδικο. = ἀπατῶμαι περὶ τι.

3. αδικώ κάποιον: ἀδικῶ τοὺς δεσπότας = αδικώ τους ηγεμόνες. ἀδικῶ τινά τι = αδικώ κάποιον σε κάτι.

4. βλάπτω: ἀδικῶ γῆν τὴν Πλαταιίδα = βλάπτω την πλαταιική γη. = κακῶς ποιῶ τι. ≠ ὠφελέω.

■ **παράγ.** ἀδίκημα, ἀδικία, **σύνθ.** ἀνταδικέω.

NE αδικώ (με σημ. 3).

[**παράγ. λ.** ἄδικος + παρ. επίθ. -έω].

ἀδόκητος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

απροσδόκητος: ξυμφορὰ ἀδόκητος = απροσδόκητη συμφορά. = ἀπροσδόκητος. ≠ πβ. πρὸς προσδοκίαν «σύμφωνα με ό,τι αναμενόταν».

■ **παράγ.** ἀδοκήτως, **σύνθ.** ἀπροσδόκητος.

NE αδόκητος (στη φρ. κυρίως αδόκητος θάνατος).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + δοκέω + παρ. επίθ. -τος].

ἀδολεσχής, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φλύαρος: ἀδολεσχής σοφιστής = φλύαρος σοφιστής.

■ **παράγ.** ἀδολεσχία, ἀδολεσχέω «φλυαρώ».

[αυτός του οποίου ο διαρκής λόγος ενοχλεί, **σύνθ. λ.** στερητ. ἄ- + *Fαδο- (= ἥδομαι, πβ. ἀαδεῖν ὀχλεῖν) + λέσχη «συζήτηση, λόγος» > *ἀαδολεσχής > ἀδολεσχής].

ἄδοξος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

που δεν έχει φήμη, άσημος, άσήμαντος.

■ **παράγ.** ἀδοξέω «δεν έχω καλή φήμη», ἀδοξία «έλλειψη καλής φήμης».

NE άδοξος.

[**σύνθ. λ.** στερητ. ἄ- + δόξα].

ἄδρῶς, -ά, - ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄδρότερος
Υπερθετικός	ἄδρότατος

1. πυκνός, παχύς, αδρός: χιῶν ἄδρᾶ = πυκνό χιόνι. = παχύς. ≠ ἰσχνός.

2. εύσωμος: ἄδρῳ παῖδες = εύσωμα παιδιά.

■ **παράγ.** ἀδροσύνη, ἀδρόομαι, ἀδρύνω, **σύνθ.** ἀδρομερής.

NE αδρός (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** ἄδ- (ἄδην «ἀφθονα») + παρ. επίθ. -ρός].

ἄδυτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αὐτός στον οποίο δεν επιτρέπεται να μπει κανείς. = ἄβατος. ≠ βέβηλος «αὐτός στον οποίο επιτρέπεται η εἰσοδος, μη ιερός».

- ως ουσιαστικό τὸ ἄδυτον το εσωτερικό τμήμα ενός ιερού, το ἄδυτο: ἡ Πυθία εἰς τὸ ἄδυτον κατήλθεν.

NE το ἄδυτο (με τις δύο σημ.).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + δύω + παρ. επίθ. -τος].

ᾄδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾄδον
Μέλλ. με σημ. ενεργ.	ἄσομαι «θα τραγουδήσω»
Αόρ.	ᾄσα
Παθ. αόρ.	ᾄσθην
Παθ. παρακ.	ᾄσμαι

τραγουδῶ: οἱ τῶν γερόντων ἐν Λακεδαίμονι χοροὶ ᾄδουσιν «ἀμὲς ποτ' ἡμεῖς ἄλκιμοι νεανίαι» = οι χοροὶ των γερόντων στη Σπάρτη τραγουδοῦν «κάποτε εμεῖς ἡμασταν γενναῖοι νέοι».

παράγ. ᾄσμα, ἀηδών, ᾠδή, ᾠοιδὸς «τραγουδιστής».

[ασυναίρετο ἀεῖδω > συνηρημένο ᾄδω].

ἄει ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πάντοτε: ἄει θεοὶς ἐχθρός ἐστίν = πάντοτε εἶναι μισητός στους θεούς. ≠ οὔποτε «ποτέ δεν», μήποτε «ποτέ να μη».

- με το ἄρθρο οἱ ἄει ὄντες οι αθάνατοι (οι θεοί).
- αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων πάντοτε να εἶσαι ἀριστος και να ξεπερνᾷς τους ἄλλους (Ομ. Ιλ. Ζ 208). Πρόκειται για στίχο που ἔχει ἀποκτήσει ευρεία διάδοση ως ευχή ἀναγραφόμενη σε βραβεία, τιμητικές πλακέτες κτλ.).

2. ὁ ἄει ο ἐκάστοτε: οἱ ἄει δικάζοντες = οι ἐκάστοτε δικαστές.

σύνθ. ἀείμνηστος, ἀειθαλής, ἀειφυγία «παντοτινή εξορία».

[μαρτυρεῖται ως αἰFeί, πβ. **λατ.** aenum, αἰών].

ἀείμνηστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αὐτός που τον θυμούνται για πάντα: ἀείμνηστος ἡ ἁμαρτία = το σφάλμα θα το θυμούνται για πάντα. **NE** ἀείμνηστος.

[**σύνθ. λ.** ἀεί + μνηστός < μιμνήσκομαι].

ἀειφυγία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παντοτινή εξορία: φευγέτω ἀειφυγίαν = ας εξοριστεῖ για πάντα.

[**σύνθ. λ.** ἀεί + *φυγ- (ἐφυγον) + παρ. επίθ. -ία].

ἀέναος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αὐτός που πάντοτε κυλά: ποταμὸς ἀέναος = ποταμός που πάντοτε κυλά.

2. αἰώνιος, παντοτινός: ἀέναον τὴν τροφήν παρέχω = παρέχω αἰώνια τροφή.

παράγ. ἀενάως.

NE ἀέναος (με σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ἀεί + νάω «ρέω»].

ἄζημιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ἀποζημιωμένος: ἄζημιον παρέχω τινά = ἀποζημιώνω κάποιον.

2. ἀτιμώρητος: ὁ συλλήπτωρ ἄζημιος ἀπέφυγεν = ο συνεργός ξεφύγε ἀτιμώρητος. = ἀθῶος, ἀτιμώρητος.

3. αὐτός που δεν προξενεῖ ζημιὰ, ο μη βλαβερός: ἄζημιοι ἀχθηδόνες = ἐνοχλήσεις που δεν προξενοῦν ζημιὰ. ≠ βλαβερός.

παράγ. ἀζημίως.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + ζημία + παρ. επίθ. -ος].

ἀηδών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αηδόνι.

NE αηδόνι.

[*ἈFeιδών (πβ. ἈFeίδω > ἀεῖδω «τραγουδῶ») κατὰ το χελιδὼν κτλ.].

ἀήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἐλλειψη πείρας, ἀπειρία: ἀήθεια τοῦ κακοπραγεῖν = ἀπειρία στις ἀποτυχίες. = ἀπειρία, ἀνεπιστημοσύνη. ≠ ἐμπειρία.

[**παράγ. λ.** ἀήθης + παρ. επίθ. -εια].

ἀήθης, -ης, ἄηθες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀηθέστερος
Υπερθετικός	ἀηθέστατος

1. ασυνήθιστος, παράξενος.

2. ασυνήθιστος σε κάτι: ἀήθεις τοιαύτης μάχης = ασυνήθιστοι σε τέτοια μάχη.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + ἥθος + παρ. επίθ. -ης].

ἀήρ, ἄερος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀέρας.

παράγ. ἀέριος, **σύνθ.** ἀερώδης, ἀεροειδής. **NE** ἀέρας.

[ἀήρ «αερέμασμα ατμοσφαιρικό» < *ἈFeήρ (πβ. ἄημι, αὔρα) < ἈFeίρω = αττ. αἴρω «υψώνω»].

Ἀθῆναι, -ῶν, αἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η πόλη της Αθήνας (Ο πληθυντικός αριθμός σε ονόματα πόλεων, λ.χ. αἱ Θῆβαι, αἱ Μυκῆναι κτλ., οφείλεται στο γεγονός ὅτι οι πόλεις αυτές προήλθαν ἀπὸ συνένωση πολλῶν γειτονικῶν δήμων).

- επιρρήματα **α.** Ἀθῆναζε πρὸς την Αθήνα. **β.** Ἀθῆνηθεν ἀπὸ την Αθήνα. **γ.** Ἀθῆνησιν στην Αθήνα.

2. η Αττική (στο σύνολό της).

παράγ. Ἀθηναῖος, **σύνθ.** Παναθήναια.

NE Αθήνα (ἀπὸ την ἐκφραση εἰς πόλιν Ἀθήνας (=τὰς Ἀθήνας, αἰτ. πληθ.), που ἐκλήφθηκε ως γεν. ενικού, της Αθήνας).